

Munduz-mundu

PRAGA'TIK

ABERATSA TA TXIROA

Txekeraz idatzitako "Vybrané pohádky české" [Bohemia'ko ipuien bilduma] izena duen liburutik artu dut ipui au. Bilduma onen egilea BOZENA NEMCOVA [1820-1862] da. Txekotar idazle emakume argi onen lan nagusia "BABICKA" da. Bohemia'ko baserriarren bizitza ta oiturrak begien aurrean ipintzen dizkiguna. Barcelona'ko Ikastetxe-Nagusian irakaslea izan zan Rudolf Slaby'k gaztelerara [La Abuela, Barcelona 1924] ta katalanerara [L'Avia, Barcelona 1924] itzuli du.

Erri txiki batean bizi zan emakume bati ustegabetarik senarra il zitzaion. Mundu zabalean bakarra gelditu zan sei seme-alabekin. Senarraren obiratzea pagatu ondoren, etzitzaion dirurik gelditu bere aurrei ogia erosteko. Auzoko bat kupitu zan ama doakabeaz eta bere etxean gela txiki bat doarik utzi zion. Bañan. bera ere beartsua zelarik, ezin egin zuen beste gauzarik umezur-tzen alde.

Erriko errotazaina aurren aitagutxia zan; gizon au txit aberatsa izan arren, etzion iñori beñere ardit bat eman. Orregatik alarguna etzan ausartu arengana joatera goseak eraginik arte. Ezin bestez, nai ta naiez, errotaratu zan. Ara etorrita, errotaren aurrean etxeko jauna ikusi zuen. Negarrez eskuan muin egin zion ukar bat eskatuaz.

Bañan biotz gogorreko gizonak etzion ezerik eman eta sumindurik etxetik kanpora bota zuen. Biotz onekoa zan errotako andereak entzun zituen senarraren ots errukigabeak eta zoritxarreko sendiaz urrikaldurik, gordeka irina ta ogia eman zizkion ama beartsuari. "Au da oraingoz, berriz bialduko dizut" aopeka esan zion. Bildur izan zan bere abotsa elduko zala senarraren belarri-
ra. Emakume txiroak biotz-biotzetik eskerrik beroenak eman zizkion andere onari baita Jaungoikoari ere, laguntza au bialdu ziolako.

Errotarik errirako bidean Joxepe deunaren elizatxo bat arkitzen zan. Etxeratzean, bertan sartu zan alarguna eta gure Jaunaren aita ordekoarengana jo zuen aurren alde otoizka. Otoi-
tzak indartuta etxera eldu zan eta berealaxe aurrei jana gertu zien.

Guziak maira jarri ziranean, norbaitek atea jo zuen. Ama lasterka joan zan idekitzera, etxekoren bat zala ustez, baña atearen aurrean ezezagun bat ikusi zuen.

"Gau ontarako txoko bat zure etxean eskatzen dizut" esan zion etorberriak. "Urrundik nator eta gaurko egunean asko ibili-
liagatik txit nekatur naiz aurrera bide-egiteko. Kanpoan gaba igartzeko eguraldi txarra egiten du. Bidazti txiroa naiz eta jateko zerbait emango ba-didazu, Jaungoikoak pagatuko dizu".

"Sar zaite barnean" erantzun zion alargunak, "daukadana, gogotik emango dizut". Kanpotarra eseri zan eta aurrekin jan zuen. Alik ongien alargunak oea egin zion eta asko poztu zan ikusteaz ezezaguna aurrekin batean belaunikatu zala gabeko otoitzak egiteko. "Oraindik Joxepe deunari erregu bat" oroitarazi zien amak eta aurrak berriz eskuak jaso zituzten eta Joxepe deunari eskatu zioten umezurtz txikiei laguntzeko.

"Zergatik geienik Josepe deunari otoitz-egiten diozute?" gald-
-egin zien bidaztiak, eta zarrenak, amar urtedun mutikoak, guz-
tien izenean, erantzun zion: "Gure aita zanak, azken arnasetan zego-
alarik esan zigun: Ez negarrik egin, nere aur maiteak. Jaungo-
ikoa zuekin izango da ta bereziki Josepe deunari otoitz-egin zaiozue. Bera izango da zuen aita eta lagunduko dizue, onak izango baldin ba-zerate".

"Biotz garbikoak izan zaitezte beti eta ziur nago Joxepe deun-
-a zuetzaz errukituko dela" esan zien kanpotarrak eta bekokian musu-eman zien. Gero guziak oeratzera joan ziran.

Urrengo goizean ama asko arriturik zegoan bidaztia oean ez ikusteaz. Kanpora joan zan, bañon ezezaguna iñon ere etzan agertu. Gelan berriz sartu zanean, Joxepetxo izena duen bere se-

me zarrenak bere oera eraman zuen eta esan zion: "Begira. amatxo", oe-gañean dagoen urrezko txanpon pillo bat amari erakutsiaz.

"Arren, nork eman dik ainbeste diru?" arriturik dei-egin zuen amak. "Amets-egin dut" erantzun zion semeak "gure etxean lo-egiten zuen bidaztia jaiki zela eta diru au nere oean ipiñi zuela esanaz: "Au eman zaiok amari. Ni nauk ire zaindaria, ona izaten ba-aiz, gaitz guztietatik gordeko aut. Esnatu naizenean. ez dut gizona ikusi, bañan dirua nere oearen gañean arkitu dut".

"Nere aur maitea" oiuegin zuen amak, "ez da ukatzekoa, Joxepe deunak gure erregua aditu zuela eta guri laguntzera etorri zala".

Joxepe deunari esker, andik aurrera etziran eskasian bizi. Bañan bere bizitza etzan len bezela beldurrik gabe. Alargunak kezka izan zuen dirua galtzeko eta bildurtu zan gizon gaiztoak ebatsiko ote zioten. Orra zergatik aur txikien aurrean etzuen diruaz itzegin, etzezten gertakaria auzoan agertu.

"Bañan, amatxo", esan zuen Joxepetxo'k "jakin nai nuke. zenbat txanpon dauzkagun". Eta amaren baimenarekin errotara joan zan neurri baten eske. "Zer neurtuko dezute" galde-egin zion errotazainak. "Nik ez dakit" erantzun zion mutikoak eta gorri-gorri eginda gelditu zan, gezurra esateko oiturarik ez zuelako.

Errotazainak jakin-nai zuen zer neurtuko zuten. Orregatik neurriaren ondoa orearekin igortzi zuen. Amak etzuen barnera begiratu, eta dirua neurtu orduko, Joxepetxo lasterka joan zan neurria biurtzera. Errotazainak, neurria artuta, barnera begiratu zuen. Urrezko txanpon bat ondoan itsatsita zegoen. Au ikusteaz asko arritu zan eta bere gogoan alargunaren dirua beretzeko asmoa sortu zan.

"Ikusten dek, mutiko maitea" esan zion amak Joxepetxori. "egia dela diruak ajol aundiak ekartzen dituela. Gure etxean dirurik ez genekatxian, ez diat gizon gaiztoen bildurrik izan, bañan dirua gure etxera eldu orduko, kezkatu nauk norbaitek ez dizagula ebatsi".

"Badakit, zer egingo dugun", esan zion mutikoak. "Kaperaren aldare-atzetik gordeko dugu gure dirua. Joxepe deunak eman digu, berak ere zaituko digu".

"Izbidean ago, mutiko", onartu zuen amak semearen asmoa, eta dirua arturik elizatoratu zan eta an dirua ezkutatu zuen. Gero, kezkarik gabe, auzoko urira joan zan an jatekoak erostera aurak luzaroaren buruan ongi ase zitezen.

Berriz gaba zan eta alargunak argia itzali nai zuenean, norbaitek atea jo zuen. Atea idekitzean, bezperan bezela, ate-aurretik arrotz bat ikusi zuen, aterbe-eske. Maitagarriki gelan sar-arazi zuen eta jatekoa ekarri zion. Bañan arritu zan ikusteaz au etzala atzekoa bezelakoa. Otoitz-egin gabe oera joan zan eta etzuen aurrekin itzegin.

Amak begiak doi-doi itxi, berriz ate-jotzea aditu zuen. Oetik jauzirik, ikusi zuen arrotza atera urbiltzen zela. "Etzaite jai-ki" esan zion, "niaurrek galde egingo dut nor den". Bañan arrotzak erantzun zion: "Utzi zaidazu atea zabaltzen. Jo duena lapurra da eta Jaungoikoak bialdu nau zuek gaizkatzeko" eta atera eldurik, galde-egin zuen: "Nork joten du?" — "Ni deabrua naiz eta diruaren billa nator" kanpotik aditzen da. Orduan barnean zegoenak atea zabaldu zuen esanaz: "I ez aiz deabrua, bañan ni ifernutik bialdu niautek i ekartzeko" eta ezezagunarekin bildu eta berarekin suntsitu zan.

Biamamonean aditu zan errian errotazain errukigabea bezperagabea lekutu zala errotatik eta etzela etxera itzuli. Alargunaz landara niork ez zekian zer gertatu zan berarekin. Alargunak berri izugarria errotako andereari bakarrik eman zion. Emakume on ark bere dirutzaren erdia txiroei eman zien senarraren arimaren alde.

Alarguna bere aurrekin zorionsua zan. Seme-alabak ongi eta giristinoki azi zituen eta Joxepe deunaz beñere etzan aztu.

Norbert TAUER

BILBAO'TIK

Don Zirilo Arzubiaga-rekin izketaldi bat

Don Zirilo, abade adintsu, biotz-gazte ta langille etengabekoa dugu. Euskaltzaindiak Bilbo'n duen etxera etorten denetan, an baitauzka bazter baten berak bizkaieraz argitaratzen dituen erlijño-liburuak (gerra aurrean *Jaungoikozale*-k euskal errietako erlijñoaren alde egiten zuen lanari jarraipide bat emateko), eza-gutu dut don Zirilo izpirituz. Olako batean adierazi nion berare

kin izketaldi bat argitaratu nai nuela; baiña bereala ebagi zidan ene asmoa: etzuela nai iñola agertzerik. Ala ere argumentu batzuek ipiñi nizkion: etzela bere burua agertzeagatik bakarrik. egiten duen lan eta obraren izpiritua ereiteko eta edatzeko baik. Orduan, nolabait baietza eman zidan eta elkartu gara orretarako, batez ere gauza batzuek zeatz jakiteko, bere izpiritu ta gogoa, ezagutu dudan aldian ikasi baitut.

Jaun prestu ta jarraigari onek (abadeen artean batez ere) iarogeta bat urte ditu ta oraindik eztiio utzi lanari ta uzteko asmorik ere eztu.

Noiz eta zertako sortu zen *Jaungoikozale*?

1912'garren garagarrillean asi ta 1936'arte iraun zuen. Sortu, euskal abadeak elkartzeko sortu zen, eta gogozago, kementsuago ta probetxu aundiagoz lan egiteko Bizkaiko euskal-errietako erlejiño kulturaren alde, piedade ta oitura onetan eziz. Guzti au euskeraz egin bear zen; zeren erderarekin ezpaitzen errez bear zen bezala irakastea ta edukatzea. Orduan biztu zen esakera au: "Euskalduneri euskeraz".

Sorterri izkuntzak iman berezi bat du biotzak ikutzeko. Ori orrela delarik derrigor egin bear euskeraz predikuak eta liburuak erriaren irakasteko; orretan dudarik eztago.

Orduan, *Jaungoikozale* sortu zenean, eleizako euskal liburuen premiña aundia zegoan eta utsune ori bete nai zen. Aurreko gizaldietan egin ziren banaka batzuek, baiña ez bear zen guztia.

Euskal abade bazkun onen arazo aundienetakoa ta arduratsue-na kristau ikasbidea zabaltzea zen, dotriña argitaratuz eta errietan kristau dotriñaren batzarrak sortuz. Baita beste eratako liburuak ere: bederatziurren eta piedadekoak, herbeta arruntean idatziak. denak konpreni zezaten.

Sortu zen urtean, bazkun aren araudia *Cadena y Eleta* Vitoria-ko Obispoak onetsi ta esan zuen: "Obra au onurakor eta bear bearezkoa da".

—Errebista bat ere argitaratzen zenuten, ezta?

—Bai, *Jaungoikozale*. Leenik, 1912'garrenetik asita illean bein agertzen zen; gero amabostean bein. Geroago 1932 urtean izenez aldatu; *Jaungoikozale* izena utzi ta *Ekin* izenarekin agertu zen, astero, 1936'arte. Zorrontzan geunkan irarkola bat eta an egiten genituen lan guztiak.

—Zer kristau ikasbide agertu zuen *Jaungoikozale*-k?

—*Jaungoikozale* sortu zenean bospasei dotriña zebiltzan Bizkai aldetik, beretatik agirienak eta gogoan ditudanak: Mogel-ena

Markinan, Durango aldean Arzadun-ena, Aita Asteten itzulpen bi, bata Busturiako Bikarian ta bestea Laudiokoan.

Orduan, batasun bat egitea premiñazkoa zela ta, orduko Obispoari, Melo jaunari, adierazi zitzaion asmoa. Oso ongi artu zuen eta ez bakarrik euskerazkoa, erderazkoa ere, erdaldunentzat alegia, egiteko agindua eman zien Seminarioko teologu batzueri. Erderazkotik bizkaieraz egiteko mandatua Eguzkitza jaunak artu zuen eta gipuzkeraz Lekuona jaunak. Eginda gero bizkaieraz argitaratzeko arazoa Jaungoikozalari eman zion Obispoak eta orduan jarri zen irarkolatik atera zen aizetara leen dotriña batua, Diosesis testua.

Baiña dotriña au berria zelarik, erriak (erria beti izan baita herrizaletasunaren kontrakoa, baiñepeñean eztiola onik ekarten ikusten baldin badu, erriak erri iraun duen artean beintzat) erriak gogozago ar zezan, kristau ikasbide jaiak eta sariketak sortu ziren dotriña berria zabaltzeko ta aren bidez esamiñetako. Jaialdi ederrak aiek!

Dotriña sariketok geroago asi ta amar amaika urtetan egin ziren; zeren astiro ibili giñen, gauzak ondo pentsatuta egin eta egokiera oro aprobetxaturik, gogoz baiña. Gauza aundiegiak asmatu ta egin nai badira, geienetan ezta ezer egiten; azi txiki batek labore asko ekartzen du ongi ta eztiki zaintzen baldin bada. Gure bazkuna sortu zen leen aldian jentea batzen aritu giñen eta gero, indar apur bat artu genuenean, orduan asi giñen gogotsu. Gurasoak ere saritzen genituen beren aurreri dotriña irakasteagatik.

—Gerra ostean zer liburu argitaratu dituzu?

—*Kristiñau ikasbidea* (leengoa bera); bat, bi ta irugarren maila. *Kristiñau ikasbidearen azalbena*, Ibartxik egiña; bi atal agertu dira, *Aginduak* eta *Ikurtonak*; irugarrena, *Otoiak*, irarkolan dago eta geroago agertuko da *Siniskitza*. *Argi donea* bizkaieraz. *Umien laguna*. *Geroko bizitza*. Guzti au *Ediciones Religiosas* izenpean.

Eguzkitzaren sermoiak argitaratzeko asmoa badaukat, egin aal izango dudan eztakidan arren. Naikoa laguntzarekin topetan eypadut apaizen artean, liburu ori erosiz, ezingo da.

—Zeinbat sermoi dira?

—Eun baiño geiago. Errietan egiñiko sermoiak idatzirik utzi zizkigun eta polito idatzita utzi ere.

Baiña guzti au bakar bakarrik egiten du gure abade onak, beti etengabeko asmo batean, etsi gabe. Bere urtetsuetan nork biotz ain ilusiñoz betea, ekaitzik gogorrena ikusita ere?

—Nola ikusten duzu gaurko zeregiña?

—Bear dugu abadeak ardura apur bat ar dezaten. Predikaziñoa bakarrik ezta naikoa, irakurten ere zaletu bear da erria. Ortik dator kultura, ta gaiñera bear bearrezkoak dira liburuak fedea indartzeko eta obeto ezagutzeko. Leiduteko zaletasuna biztu ezker liburuak ere ugaritu egingo lirake ta eskatu jenteak. Beste la erlejiñoak eztu iñoren bururik bear den bezala lantzen.

Gurasoak inportantzi aundia dute semeen edukaziñoan, ta argi nabariten da erderaz eta fundamentu aundi gabe ezi diren euskaldun neskatillak ama egiten direnean.

—Zein lekutan zagoz orain abade?

—Santa Klara mojen komentuan, Begoñan, kapellau. Gerra aurrean Zorrontzan egon nintzen koajutore, 1903'garren urtetik asita, ta an jarri genuen Jaungoikozalen irarkola 1917'garren urtean, lanak erosoago egitearren.

Abade onen aburu zorrotzak entzun ondoan, gogoan mamitu ditzagun eta balio bat eman gure baitan urteek irakatsitakoari. Bizkaiko apaizek pentsatuko zuten, noski, nola eman, jaun onek egiten duenari jarraipide on eta baliotsu bat. Ezlitzake kontutik kanpo eduki bear baserritarra ta erri xea; auek ere badute mercezi dedua, nire ustez iñork ez bezala, jatortasun benetakoa gordezten baitute gure aldi zearo aldakor, illun ta amiltegi itxurazko auetan.

A. IRIGOIEN